SİYASAL TEMSİLİN İKİ YÜZÜ: BETİMSEL TEMSİL VE KONU TEMSİLİ

Murat İNAN
Abdullah Gül Üniversitesi ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-7554-6217

ÖZET

Bu çalışma siyasal temsilin iki önemli türü olan betimsel temsil ve konu temsilini açıklamak ve bu iki temsil türündeki teorik argümanları ve ampirik bulguları okuyucuya tanıtmak üzere hazırlanmıştır. Betimsel temsil en genel tanımıyla bir adayın ona oy vermiş seçmenleri etnik, dini, dilsel, cinsiyet, yaş gibi betimsel özellikler açısından temsil etmesini ifade eder. Konu temsili ise yine bir adayın ona oy vermiş seçmenleri sahip oldukları değer, düşünce ve ideoloji gibi açılardan temsil etmesini anlatmak için kullanılır. Tahmin edileceği üzere bu iki temsil türünün arasında doğal bir ilişki bulunması beklenir. Şöyle ki, seçmenlerini betimsel olarak temsil eden yani onlarınkine benzer betimsel özelliklere sahip bir adayın ürettiği politikalarda seçmenlerinin değer, düşünce ve ideolojilerini de başka bir adaydan daha iyi temsil etmesi gerekir. İdeal durumda beklenen bir adayın seçmenlerini her iki temsil türünde de güçlü biçimde temsil etmesidir. Ancak siyasal temsilin gerçekleşmesinin birçok kurumsal ve bireysel faktöre bağlı olduğu da unutulmamalıdır. Bu çalışma genel olarak siyasal temsil ve özelde betimsel ve konu temsili konularındaki ve hangi sistemsel, kurumsal ve bireysel faktörlerin siyasal temsili güçlendireceği konularındaki teorik tartışmalara yer verilecektir.

Anahtar Sözcükler: Siyasal temsil, betimsel temsil, konu temsili, demokrasi.

TWO FACES OF POLITICAL REPRESENTATION: DESCRIPTIVE AND SUBSTANTIAL REPRESENTATION

ABSTRACT

This study has been prepared to explain two important types of political representation, descriptive representation and substantial representation and to introduce theoretical discussions and empirical findings on these two. In its most general definition, descriptive representation means that a candidate represents the voters who voted for him in terms of descriptive characteristics such as ethnic, religious, linguistic, gender, age. Substantial representation, on the other hand, is used to describe how a candidate represents the voters who voted for him in terms of their values, ideas and ideology and etc. As can be expected, it is expected that there will be a natural relationship between these two types of representation. Namely, the candidates who represent their voters descriptively, that is, with descriptive features similar to theirs, are expected to better represent the values, thoughts and ideologies of their voters in the policies they produce. Ideally, a candidate would be expected to strongly represent their electorate in both types of representation. However, it should not be forgotten that the realization of political representation depends on many institutional and individual factors. This study will discuss the subject of political representation in general, and descriptive and substantive representation in particular, and the subject of which systemic, institutional and individual factors will strengthen political representation.

Keywords: Political representation, descriptive representation, substantial representation, democracy.

Giriş

Güçlü bir siyasal temsil demokratik yönetimler için kritik önemde bir özelliktir. Siyasal temsilin güçlü olduğu demokratik yönetimler daha istikrarlıdır. Örneğin seçmen-hükümet uyumunun siyasi sistemin işleyişi ile ilgili tatmini artırdığı bilinmektedir. Şöyle ki hükümet ile kendi ideolojik konumları arasındaki mesafenin küçük olduğu seçmenlerin demokratik siyasi sistemin işleyişinden daha fazla, buna karşılık hükümet ile kendi ideolojik konumları arasındaki mesafenin büyük olduğu seçmenlerin demokratik siyasi sistemin işleyişinden daha az memnun oldukları gösterilmiştir (Henderson 2008, Curini, Juo ve Memoli 2012, Stecker ve Tausendpfund 2016, Kim 2009, Ferland 2021). Buna ek olarak seçmenlerin demokratik yönetim sisteminden memnuniyetleri kendi destekledikleri parti iktidara geldiğinde (Singh, Karakoç ve Blais 2012) ya da kendi destekledikleri iktidar partisinin koalisyondaki gücü arttığında (Blais, Morin-Chassé ve Singh 2017) da artmaktadır. Demokratik yönetimler için bu derece önemli siyasal temsil konusu özellikle giderek çeşitlenen modern toplumlar için giderek daha da önem kazanmaktadır. Modern toplumlarda bireyler kendilerini birden çok kimlikle tanımlarlar. Bu kimliklerin arasında en yaygın kullanılanları milli, etnik, dinsel, dilsel, cinsel kimliklerdir. Giderek artan sayıda ve birbirinin içine geçmiş kimliklere sahip olma durumunun demokratik temsil açısından önemli sonuçları bulunmaktadır. Bir seçmen kitlesini temsil etmek iddiasıyla demokratik bir yarışa giren bir adayın potansiyel seçmenlerinin kimliklerini de temsil etmesi beklenir. Bu kendi başına oldukça zor bir görev olmanın yanı sıra elbette sadece bu kimliklerin aday tarafından temsili yeterli bir temsil olarak görülmemektedir. İyi bir temsil için bir adayın bu kimliklerden hangisinin daha belirleyici olduğunu, önceliklerinin ne olduğunu, beraberinde gelen özellik, tercih ve çıkarları iyi tetkik etmesi gerekir. Bu araştırmayı yapmış bir aday kendi söylem ve eylemlerini kitlenin taleplerini dikkate alarak şekillendirebilir ve demokratik yarışlardan kolaylıkla başarıyla çıkabilir. Siyasal temsil literatüründe önemli yeri olan aday-seçmen ve parti-seçmen uyumu çalışmalarında yapılabilecek gelecek araştırmalara yön göstermek üzere hazırlanmış bu çalışma siyasal temsilin iki türü olan betimsel temsil ve konu temsilini, hangi sistemsel ve bireysel şartların bu temsil türlerini güçlendirdiğini ortaya koymaktadır.

Siyasal Temsil

Klasik Yetki Teorisi'ne (KYT) göre demokratik sistemlerde serbest bir seçim sonucunda siyasal sistemi yönetmeye aday kişi veya partiler arasından en fazla sayıda seçmen tarafından tercih edilen aday veya parti söz konusu siyasal sistemi yönetmek için ihtiyacı olan meşruiyeti ve otoriteyi elde eder ve bu meşruiyeti ve otoriteyi bir sonraki seçime kadar elinde tutar. Bu kuralın işlerliğinin detaylandırılması noktasında işlevsel olan Sorumlu Parti Modeli'nin (SMP) ise üç temel varsayımı bulunmaktadır. (1) Seçime giren tüm siyasi partiler etkin bir biçimde rekabet halindedir, (2) seçime giren siyasi partiler hükümet gücünü elde etme iddiası ile seçime girmiştir ve bu yetki kendilerine verildiği takdirde yapacaklarını açık biçimde seçmene vaat etmiştir, (3) seçmenler partileri bilinçli bir biçimde değerlendirip tercihlerine en uygun olanını verecekleri oylar ile desteklemiştir (Otero-Felipe ve Antonio Rodríguez-Zepeda 2010, Thomassen 1994, Katz 1997). Bu varsayımların gerçekleşmesi durumunda siyasal temsilin zemini hazır hale gelir. Bu noktadan sonra kurulacak temsil ilişkisi temsil edenin sayısına göre kolektif ya da ikili temsil olarak kabaca ikiye ayrılır. Weissberg tarafından ortaya atılan bu kategorizasyona göre kolektif temsil adından da anlaşılacağı üzere bünyesinde birden fazla adayı barındıran temsilci bir kurumun tamamının, ki bu bir meclis ya da kongre olabilir, seçmenlerin tamamını temsil etmesini ifade eder. Buna karşılık ikili temsilde ise tek bir temsilci ile o temsilciyi bizzat seçerek temsil meclisinde bulunmasının yolunu açan her bir seçmenin arasındaki temsil ilişkisi araştırılır. Gerek kolektif gerekse ikili temsilin anlaşılması görüldüğü üzere oldukça kolaydır. Bazı durumlarda ise daha karmaşık temsil ilişkileri ile karşılaşılır. Örneğin, bir seçim çevresi tarafından seçilmemiş olsa da bir temsilcinin o seçim çevresi ve belki de birçok kendisini temsilci olarak seçme durumunda olmayan seçmen tarafından temsil edildiğini görürüz. Şöyle ki, A ve B şehirlerinde yaşayan seçmenlerin kendi oy vererek meclise getirdikleri vekiller tarafından değil de C şehrinden temsilci olarak meclise girmiş bir vekil tarafından daha iyi temsil edilmeleri söz konusu olabilir. Bu durumun oluşmasında belirleyici olan birden çok etmen vardır. Bazı vekillerin veya vekiller grubunun gerek eğitim, tecrübe ve birtakım kişisel özellikleri, liderlik pozisyonları, gerek seçildikleri şehirlerin daha merkezi konumlarından dolayı siyasi konulardaki kritik bilgilere erişimlerinin daha kolay olmasından ötürü halk nezdinde öne çıkmaları bunlardan birkaç tanesidir. Kişisel seviyedeki belirleyicilere ek olarak toplumun sosyokültürel açıdan homojen olması da bu durumun ortaya çıkmasına etkide bulunabilecek etmenlerin başında gelir. Ayrıca ülkenin tamamında yaşayan seçmenlerin düşüncelerini etkileme potansiyeline sahip örneğin milliyetçilik, laiklik ile ilgili siyasi görüşler ile çevre kirliliği, insan hakları gibi meselelerdeki duyarlılıkların farklı seçim çevrelerindeki

seçmenler tarafından da izlenmesi ve bu siyasi görüş ve duyarlılıkları dile getiren bir temsilcinin hangi seçim çevresinden seçilmiş olursa olsun kendi seçim çevresinin dışında da seçmenler tarafından izleneceği açıktır. Hatta bu türden temsil öyle bir noktaya gelebilir ki söz konusu temsilciler aslında kendisini seçmemiş bir seçmen grubunu ya da ulusun tamamını ilgilendiren konularla olan meşguliyetleri nedeniyle kendi seçim çevrelerinin yerel sorunlarını çözmede yetersiz kalabilirler. Seçmenlerin seçtikleri değil seçmedikleri adaylarca temsil edilmesi ilk bakışta olumsuz bir durum gibi düşünülebilir ancak kolektif temsil çoğu zaman olumsuz bir durumu yansıtmaz. Kaldı ki, bir temsilcinin binlerce kişiyi temsil etmesinin zor ancak yüzlerce temsilcinin yüzbinlerce kişiyi temsil etmesinin kolay olabileceği iddia edilir (Weissberg 1978). Bu sebepten ötürü iktidardaki siyasi partilerin kolektif temsili temsiliyeti güçlendirmesi ve ikili temsilin ortaya çıkarabileceği parti disiplininin bozulması gibi sorunların önüne geçmesi nedeniyle tercih ettikleri de bilinir. Öte yandan, kolektif temsil sayesinde kendi seçim çevrelerindeki kendi seçtikleri politikacıların görünürlüklerinin azlığından şikâyet edebilecek seçmenin hissedebileceği temsil boşluğunun kendi partilerindeki temsilciler aracılığı ile giderilebileceği ihtimali ise muhalefetteki siyasi partilere cazip gelebilir. Şu da unutulmamalıdır ki her ne kadar kolektif temsilin ikili temsile tercih edilmesi söz konusu olsa da her iki temsil türü için de mutlak bir temsilin gerçekleşmesi imkansıza yakın derecede zordur. Bunun temel sebebi seçilenlerin sayısının çok küçük iken seçmenlerin ise buna karşılık çok geniş bir kitleyi teşkil etmesidir. Oy-sandalye temsili açısından ideal bir temsil için oy-sandalye oranının 1'e eşit olması gerekir. Bu oranın ideal olarak 1 olması arzu edilirken bu durum gerçek hayatta olması pek de mümkün olmaz. Şöyle ki, milyonlarca oyun partilere dağılımı ile yüzlerce sandalyenin partilere dağılımı arasında mutlaka bir orantısızlık olur. Yani seçilenlerin sayısının çok küçük iken seçmenlerin ise buna karşılık çok geniş bir kitleyi teşkil etmesi her bir partiye ait oy ve sandalye oranlarında mutlaka bir orantısızlık yaratır. Tüm seçim kuralları bu orantısızlığı olabildiğince azaltmak için tasarlanır fakat her bir seçim kuralı kendine has bir oy/sandalye orantısızlığı ortaya çıkarır. Aynı oy oranı farklı seçim kuralını kabul etmiş olmalarından ötürü farklı iki siyasal sistemde sandalyelerin birbirinden oldukça farklı oranlarda dağıtılmasına yol açar. Bazı seçim kuralları yönetimde istikrarın sağlanması için büyük partileri bazı seçim kuralları temsilde adaletin sağlanması için küçük partileri koruyan tablolar üretir. Bu nedenle en doğru seçim kuralı diye bir şey yoktur. Her ülkenin kendi siyasi, ekonomik, sosyal, ideolojik yapısına uygun seçim kuralının belirlenmesi ve mümkün olduğunca uzun bir süre boyunca uygulanması sisteme güvenin artması açısından önemlidir.

İdeal bir temsilin önündeki başka bir engel ise geniş bir seçmen kitlesinin çok çeşitli siyasi tutum, davranış, beklenti, çıkarlara sahip bireylerden teşkil olmasıdır. Herhangi bir partiye oy veren seçmen kitlesi içerisinde farklı şehirlerde doğmuş, farklı gelir ve eğitim gruplarından, farklı dini ve etnik mensubiyetlerden olan yüzbinlerce seçmen olması beklenen bir durumdur. Bu durum temsilcinin tüm seçmenleri ile aynı güçte temsil ilişkileri kurmasını imkansız hale getirir. Bu soruna çözüm aramak üzere istatistik biliminin yardımına başvuracak bir adayın bu noktada izleyebileceği en azından birkaç alternatif yol bulunmaktadır. Bir grubu en doğru biçimde temsil edecek tek bir göstergenin belirlenmesi o grup hakkında bilgi edinmek yolunda önemli bir zaman ve emek tasarrufu sağlar. Büyük bir veri setini en iyi biçimde genellikle duruma göre ortalama, medyan ve mod değerlerinden birisi temsil eder. Ortalama değer bize veri setleri ile ilgili çok önemli bir bilgi verir. 1, 4, 5, 9 ve 10 sayılarından oluşan bir veri seti için ortalama değer $\frac{1+4+5+9+10}{5} = 5.8$'dir. Ancak ortalamadan uzak bir değer alan örneğin 10 verisinin, ortalamayı ortalamaya daha yakın değer alan 4 verisinden daha fazla bir ağırlıkla etkilemesi parti-seçmen uyumu araştırmaları için ortalamanın uygun bir yöntem olarak görülmemesine neden olmaktadır. Demokrasi teorisinin her bir seçmenin oyunun iktidarı belirlemede eşit güce olduğu varsayımından yola çıkarsak bazı seçmen pozisyonlarının ortalamayı diğer bazı seçmen pozisyonlarından daha fazla etkilemesi kabul edilemez. Bu nedenle ortalama değerin parti-seçmen uyumu çalışmalarında ancak ve ancak çok büyük ve normal bir dağılımın olduğu veri setlerinde pratik olarak geçerli olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Buna karşılık seçmen kitlesinin kutuplaştığı ve normal dağılım göstermeyen siyasi ortamlarda ya da küçük sayıda seçmen verisi analiz edilirken özellikle bu hesaplama yönteminden uzak durulmalıdır. Buna karşılık medyan değer bir veri setinde kendisinin altında ve üstünde bulunan değerlerin sayısal olarak tam ortasındaki değer olarak bilinir. Parti-seçmen uyumu hesaplamasında medyan pozisyon diğer hiçbir çoğunluğun üstün gelemeyeceği pozisyon olarak bilinir (Huber ve Powell 1994). Bu nedenle medyan seçmen pozisyonu tüm partilerin hitap etmeyi hedefledikleri pozisyondur. Önceki örnekteki 1, 4, 5, 9, 10 rakamlarından oluşan bir veri setinde medyan değer 5'tir. Kendisinden az ve çok eşit değerde veri bulunan tek sayı 5'tir. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere hedef seçmen kitlesini en iyi biçimde temsil edecek pozisyon kullanılacak yönteme, veri setinin özelliklerine göre değişebilir. Doğru yöntem bulunarak geniş bir seçmen kitlesinin çok çeşitli siyasi tutum, davranış, beklenti, çıkarlara sahip bireylerden teşkil olması sorununun üstesinden kısmen gelinebilir.

Betimsel Temsil, Konu Temsili ve Konu Temsiline Bir Örnek Olarak İdeolojik Temsil

Siyasal temsil ile ilgili yukarıda kısaca bahsedilen temsil edenin sayısına göre yapılan kategorizasyonunun haricinde bir kategorizasyon daha vardır. Bu kategorizasyon temsilin içeriği ile ilgilidir. Şöyle ki, literatürde betimsel temsil, ayna temsili, mikrokozmik temsil ya da prosedürel temsil olarak bilinen temsil çeşidinde temsil edenin temsil edileni etnik, dini, mezhepsel, cinsel vb. kimlikleriyle temsil etmesi beklenir. Azınlık grupların kendileri ile aynı etnik, dini ya da benzer özelliklere sahip yine kendi azınlık grubundan temsilcileri tercih etmelerinin sebeplerini araştıran bir çalışmada Mansbridge (1999) bu temsil ilişkisinin sadece salt benzerlikten ötürü kurulduğunu iddia etmenin doğru olmayacağını, bu şekilde kurulacak betimsel temsil ilişkilerinin iyi iletişim, yenilikçi düşünce, yönetim kabiliyeti ve meşruiyet sağladığı gerekçeleriyle de tercih edildiğinin altını çizmiştir. Araştırmalar ayna temsilcilerin seçmen kitlelerini diğer temsilcilere göre daha fazla ziyaret ettiğini bize göstermektedir (Gay 1996). Ayrıca bu türden bir temsil ilişkisine diğer gruplardan gelecek temsilcilere yönelik önyargılar, toleranssızlık, nepotizm, geçmiş temsilciler ile yaşanan tecrübeler ve kişisel ilişkiler de sebep olabilir. Araştırmalar bizlere iyi bir temsilcinin aynı zamanda kendisini temsil eden grubun siyasi katılımını da artırdığını göstermektedir (Gay 2001).

Bir temsilcinin temsil ettiği grup üyeleri ile ortak özelliklerinin olması elbette önemlidir. Ancak siyasi temsilcinin tek görevi seçmenlerinin kimliklerini olduğu gibi yansıtmaktan ibaret değildir. Siyasi temsilcinin geniş siyasi perspektifi, siyasi konulardaki seçmenlerine kıyasla detaylara hakimiyeti, eğitimi, siyasi tecrübesi gibi özellikleri sayesinde seçmenlerinin görüşlerini şekillendirmesi ve yönlendirmesi sıkça tanık olunan bir durumdur. Bu nedenle bir seçmen grubunu temsil eden temsilcinin o grup ile sadece aynı etnik, dini, ya da sosyoekonomik kimlikleri taşımasından ibaret olacak bir temsil ilişkisi kurması yetersiz temsile örnektir. Benzer biçimde betimsel temsilde bir temsilcinin bir grubun sadece tek bir özelliğini yansıtması da yine yetersiz temsile örnek olarak gösterilebilir. Şöyle ki, etnik aidiyetlerini kimliklerinin öncelikli bir elementi olarak kabul eden bir grubun kendilerini temsil edecek temsilciden beklentileri sadece aynı etnik mensubiyeti taşımasından ibaret olmayabilir. Buna ek olarak temsilcinin söz konusu toplumun dini kimliğini de yansıtması buna ek olarak ekonomik, sosyal sorunlarına odaklanması ve bu sorunları çözüm kapasitesinin olması, ekonomik kaynaklara ve önemli karar verici konumundaki kurum ve kişilere erişiminin olması kendisini seçmenlerinin gözünde iyi bir temsilci yapacak etmenlerdir. Ancak her iki kriterin yani hem betimsel hem de konu temsilinin tamı tamına karşılandığı durumlar nadirdir. Yani hem aidiyetlerin benzerliği bakımından, hem de eğitim, tecrübe, iletişim, kurduğu bağlar bakımından iyi bir temsilciyi

bulmak mümkün olmayabilir. Bu durumda seçmenlerin sahte-ayna temsilci seçtiği görülebilir. Şöyle ki, bu temsilci her ne kadar kendi aidiyetlerini paylaşmasa da bu aidiyetlere karşı duyarlı ve bu aidiyetleri paylaşan seçmenlerinin hassasiyetlerini ve çıkarlarını önemseyen ve iyi bir eğitim almış, siyasi tecrübesi olan bir profesyonel olabilir. Fakat sadece eğitimi, siyasi tecrübesi ve kaynaklara ve kilit kişilere erişimi ile öne çıkan temsilcilerin temsil ettikleri grup ile benzer kimlik aidiyetlerini taşımıyor olmalarından ötürü iyi bir temsilci olmamakla eleştirildikleri durumlar da sıkça görülmektedir (Mansbridge 1999).

Anlaşılacağı üzere betimsel temsilin tek başına iyi bir temsil göstergesi olmayacağı ortadadır. A adayına oy vermiş a seçmeninin her zaman kendisine betimsel açıdan benzediği gerekçesiyle oy verdiği aday tarafından en doğru biçimde temsil edileceğini beklememek gerekir. Kaldı ki araştırmalar da bunu göstermektedir. Bu nedenle temsil araştırmalarında bir grup araştırmacı farklı bir temsil türü olan konu temsilini araştırmıştır (Budge ve McDonald 2007). Aynı zamanda yetki temsili, ya da somut temsil olarak da adlandırılan konu temsiline odaklanan bu çalışmaların temel varsayımı siyasetçilerin ve partilerin seçmenlerin değer, görüş ve tercihlerini yansıtmaları gerektiğidir. Seçmen-parti uyumu literatüründe Miller ve Stokes (1963) geleneğini izleyen birçok çalışma, temsili aynı skala üzerinde ifade edilen seçmen ve partilerin konular üzerindeki pozisyonlarının arasındaki mutlak Öklid mesafesi ile ölçer (Ferland 2016). Konu temsilini etkileyen birçok sistemsel, kurumsal ve bireysel etmen bulunmaktadır. Konu temsilinin temsilcilerin tarzlarına göre farklılık gösterdiği ortaya atılmıştır (Önnudóttir 2014). Bu noktada farklı temsil tarzları benimseyen üç çeşit temsilciden bahsetmek gerekir: (1) Delege temsilci, (2) Vasi temsilci ve (3) Partizan temsilci. Bu ayrıma göre temsilciler seçmenin, kendisinin ve partinin görüşlerine verdikleri önceliğe göre değerlendirilir. Delege temsilci siyasi kararlarını oluştururken temsil ettiği seçmenin görüşlerine birebir uyup kendi tercihlerini ve partisinin tercihlerini nispeten geri plana iten temsilciye verilen addır. Vasi temsilci ise kendi görüşlerine uygun bir pozisyon tutup temsil ettiği seçmenin tercihlerini ve partisinin tercihlerini geri plana iten temsilcidir. Partizan temsilci ise parti tercihlerini kendisinin ve seçmenin tercihlerinin önüne koyar. Farklı temsil tarzları benimseyen temsilcilerden seçmenle en uyumlu olanın delege temsilci olduğu, buna karşılık partizanların ise partileriyle daha uyumlu olacağı, bu sonuçların birçok parti ve ülke seviyesinde kontrol değişkeni analize eklendiğinde gözlenmeye devam ettiği öne sürülmüştür (Önnudóttir 2014). Konu temsilinde konunun öneminin de parti-seçmen uyumunu etkileyen bir faktör olduğu, seçmenin önem verdiği konular ile önem vermediği konular üzerindeki parti-seçmen uyum seviyelerinin farklılık göstereceği ifade edilmiştir. İdeolojik konumlanma, diğer ideolojik meseleler ve yüksek siyaseti

ilgilendiren konularda genel olarak uyumun daha yüksek olduğu ifade edilmiştir (Dalton 1985, Manza, Cook ve Page 2002, Thomassen 1994, 1999, Thomassen ve Schmitt 1999).

Konu temsili hemen hemen her konu ile ilgili olarak araştırılabilir. Adaylar ile seçmenlerin arasındaki uyumun araştırılabileceği konular en azından teorik olarak sonsuzdur. Her bir ülkenin içinde bulunduğu siyasal ortam, öncelikler, değerler bu konuların önem sırasını değiştirir. Örneğin, Türkiye siyasetinin önemli fay hatları sol-sağ, dindarlık-sekülerlik, Avrupa Birliği destekçiliği-karşıtlığı karşıtlıklarının arasından geçer ve dolayısıyla parti-seçmen uyumunun bu konularda araştırılması Türk siyasetini anlamak adına değerli bir çabadır (İnan 2020). Ancak burada bu konuların içlerinde en önemlisi ve diğer bir çok konuyu bünyesinde barındırmasından ötürü ideolojik temsile kısaca değinmek gerekir. Huber ve Inglehart (1995) çalışmalarında çevre, göç ve bölgesel otonomi gibi kavramların günden güne gündemi daha sık biçimde işgal ettiği ve yeni siyasetin konuşulduğu bir dönemde klasik sol ve sağ kavramlarının hala kullanımda olup olmadığını, eğer kullanımdalarsa bu kavramların hangi somut pozisyonlara tekabül ettiğini ve varsa sol-sağ skalasını dikey olarak kesen başka bir boyutun olup olmadığını araştırmışlardır. Çalışmalarında 42 ülkeden Siyaset Bilimi uzmanı katılımcılarla yaptıkları anketler aracılığı ile ilginç sonuçlara ulaşmışlardır. Siyaset Bilimi uzmanlarından oluşan katılımcıların %80'i sol ve sağ kavramlarının yerine başka bir kavram kullanmayı reddetmiştir. Ekonomik olarak gelişmiş ülkelerden araştırmaya katılan uzmanların diğer ülkelerden katılan uzmanlara kıyasla sol ve sağ kavramlarının birincil siyasi çatışma boyutu olarak tanımlanmasına daha yatkın oldukları ortaya çıkmıştır. Bir diğer bulgu ise bir ülkede demokratik politik sistem altında geçirilen her bir birim zamanın söz konusu ülkeden katılan uzmanların bu kavramların kullanımına ağırlık verme oranlarına olumlu anlamda katkıda bulunduğu ile ilgilidir. Araştırmalarında Castles ve Mair'in (1984) yöntemini takip eden araştırmacılar sol ve sağı temsil eden 10 kategoriye odaklanmışlardır. Bu kategoriler arasında .94 korelasyon değeri ve ortalama .54 birim uzaklık sonuçlarına ulaşmışlardır. Bu sonuçlar sol ve sağ kavramlarının içini dolduran somut siyasi konumlanmaların gizli bir değişkene işaret edebilecek şekilde birbirleri ile uyumlu ve tutarlı olduklarını göstermektedir (Huber ve Inglehart 1995). Benzer bir mantıkla yapılan ancak bu sefer seçmenler arasında sol ve sağ kavramlarının kullanılmasını araştıran bir çalışmada Geser (2008) siyasi karmaşıklığın fazla ve siyasi bilginin az olduğu toplumlarda sol ve sağ kavramlarının kullanımının arttığını ifade etmektedir. Geser bu kavramların kullanımının toplumdaki bölünmüşlükle de ilgisi olduğunu da ortaya atmıştır. Şöyle ki, toplumdaki dini, etnik, sosyoekonomik vb. bölünmüşlüğün fazla ve dolayısıyla siyasi parti sayısının fazla olduğu durumlarda bu karmaşıklığı azaltmak için seçmenler sol ve sağ ayrımını daha çok kullanma gereği duyarlar (Bknz. Laponce 1954, Bakker,

Jolly ve Polk 2012). Buna ek olarak Geser'e göre otoriter ülkelerin yanı sıra demokrasiye yeni geçmiş demokratik tecrübesi az olan ülkelerde bu kavramların anlaşılması önem arz etmektedir. Geser çalışmasında ABD'de eğitimli nüfusun %90'ının, eğitimsiz nüfusun ise %30'unun siyasetin sol ve sağ kavramlarını anladığını bulmuştur. Bu kavramların Orta Doğu coğrafyasında kullanımına bakan Geser, bu kavramların bu coğrafyada kullanımının oldukça düşük olduğunu hatta ve hatta 1990 yılından 2000 yılına daha da düştüğünü ortaya çıkarmıştır. Geser, Orta Doğu coğrafyasında siyasetin sol ve sağ kavramlarla anlaşılmamasının altıda yatan üç sebep olduğunu iddia etmiştir. Bu sebeplerin demokrasinin ve parti rekabetinin az olması, din ve kabile sisteminin toplumu bölmesi ve bölgedeki otoriter hükümetlerin sol ve sağ kavramlarını çarpıtarak bu kavramları kendi pragmatik siyasi hesaplarına erişmek için kullanmaları olduğu ortaya atılmıştır. Ancak Geser kendilerini hangi tarafta görürlerse görsünler siyasi olarak düşük bilinç düzeyinde olan insanlar için dahi sol-sağ düşüncesinin yine de bir anlam ifade ettiğini bunun sebebinin ise bu kişiler için biz-onlar, iyi-kötü gibi ikiliklerin kendisini sol-sağ düşüncesi içerisinde ifade ettiğini belirtmiştir. Bu kavramların yaygın biçimde kullanıldığı Avrupa coğrafyasında ise partilerin özellikle sol-sağ ideolojik konumlanması konusunda seçmenlerini iyi temsil ettikleri bilinmektedir (Dalton 1985, Holmberg 1999, Mattila and Raunio 2006, Belchior 2010).

Bakker, Jolly ve Polk (2012) Avrupa siyasetinin en az kaç boyutta anlaşılabileceğini sorgulamışlar ve Avrupa siyasetini anlamak için (1) ekonomik sol-sağ, (2) sosyal sol-sağ ve (3) Avrupa entegrasyonu destekçiliği-karşıtlığı olarak ifade edilebilecek üç eksenin büyük oranda yeterli olabileceği sonucuna ulaşmışlardır. Elbette bu üç eksenin Avrupa siyasetini açıklama gücünün ülkeler arasında farklılık gösterebileceğini de vurgulamışlardır. Birleşik Krallık gibi bazı ülkelerde bu üç boyutun bir hayli ilişkili, Slovenya gibi bazı diğer ülkelerde ise bu üç boyutun ayrışık olduğunu bulmuşlardır. Genel olarak Avrupa'da elitlerin seçmenden daha sol eğilimli olduğu birçok çalışmada gösterilmiştir (Dalton 1985, Holmberg 1989, Thomassen ve Schmitt 1999, Converse ve Pierce 1986, Belchior 2010). Başka bir çalışmada da Avrupa'da partilerin seçmenlerinden daha özgürlükçü ve AB yanlısı oldukları gösterilmiştir (Upchurch, Croucher ve Flynn 2012). Benzer bir çalışmada ABD'de ise siyaseti anlamak için ekonomik sol-sağ ekseninin anlaşılmasının büyük oranda yeterli olacağı iddia edilmiştir (Poole ve Rosenthal 2017). Eğitim ve siyasi açıdan sofistike bireylerin temsilcileri ile daha uyumlu pozisyonlar tuttukları da bilinmektedir (Barnes 1977, Hill ve Anderson 1995). Bunun siyasetin karmaşık mekanizmalarının ve elit pozisyonlarının bu bireylerce daha iyi anlaşılmasından kaynaklandığı düşünülebilir (Miller ve Stokes 1963). Benzer biçimde, daha önce oy vermiş olan

insanların siyasi yelpazede kendilerini doğru bir biçimde konumlandırma olasılıklarının oy vermeyen insanlara kıyasla daha yüksek olduğu da bulunmuştur (Badescu ve Sum 2005). Uyumu belirleyen birtakım kurumsal etmenler arasında ise, seçim kuralı (c.e. Lupu, Selios ve Warner 2017), seçim çevresi büyüklüğü (c.e. Selios ve Warner 2017), etkin parti sayısı, federalizm, parti kurumsallığı, parti sistemi kurumsallığı (Luna ve Zechmeister 2005), parti sistemi yaşı (Luna ve Zechmeister 2005, c.e. Lupu, Selios ve Warner 2017), parti sistemi kutuplaşması, sosyoekonomik gelişmişlik (Luna ve Zechmeister 2005, Lupu, Selios ve Warner 2017), parti yaşı (Önnudóttir 2014), iktidar partisinin iktidarda kalma süresi (Lupu, Selios ve Warner 2017) parti ideolojisi, parti büyüklüğü (c.e. Önnudóttir 2014), hükümet-muhalefet siyasi-konumsal uzaklığı, parti içi uyum, seçmen eğitimi (Luna ve Zechmeister 2005), seçmen sofistikeliği (Luna ve Zechmeister 2005), seçmen-parti özdeşleşmesi, siyasi sisteme güven ve siyasi katılım seviyesi (Otero-Felipe ve Antonio Rodríguez-Zepeda 2010), zorunlu oy (c.e. Lupu, Selios ve Warner 2017) sayılabilir.

Sonuç ve Tartışma

Parti rekabetini açıklamaya yönelik modellerin ortak temel varsayımlarından en önemlisi seçmenlerin aday ve parti tercihinde bulunurken kendi betimsel özelliklerine ve değer, ideolojik konumlanma ve dünya görüşlerine en yakın olan partiye eğilim gösterdikleridir (Converse ve Pierce 1986, Rosema ve diğerleri 2011). Bu bakış açısından yola çıkarak bu çalışma siyasi temsilin iki çeşidi olan betimsel ve konu temsilini açıklamak ve bu temsil türleri ile ilgili literatürdeki tartışmaları okuyucuya aktarmak için hazırlanmıştır. Betimsel temsil bir temsilci ile temsil edilen seçmen kitlesinin ortak betimsel özelliklerini temel alır. Şöyle ki, betimsel temsilde temsilcinin temsil edilen kitleyi dini, etnik, dilsel vs. gibi özellikleriyle temsil etmesi söz konusudur. Konu temsilinde ise temsil edenin temsil ettiği kitleyi düşünce, ideoloji, perspektif, dünya görüşü gibi açılardan temsil etmesi beklenir. Elbette ki ideal bir temsilcinin temsil ettiği kitleyi bu iki temsil türünün her ikisinde de güçlü biçimde temsil etmesi gerekir. Ancak bu birtakım sistemsel, kurumsal ve bireysel nedenlerden ötürü her zaman kolay olmayabilir.

İdeal temsilin pratik açıdan ulaşılması neredeyse imkansız bir hedef olması gibi seçen-seçilen araştırmaları ampirik açıdan da idealden epeyce uzak sonuçlar verirler. Gerek hem temsilcinin hem de temsil edilen kitlenin siyasi pozisyonlarını aynı ölçeklerle ölçen anketlerin bulunmaması, gerek iki grup arasındaki eğitim, siyasetin konuları hakkındaki detaylara

hakimiyet gibi farklar bulunması bu türden araştırmaların karşılaştığı başlıca zorluklardır. Öte yandan yapılacak çalışmaların farklı ülkeler arasında da karşılaştırılması oldukça güçtür. Şöyle ki, her bir ülkenin kendine ait farklı siyasal fay hatları, siyasi arenada önem verilen farklı konuları bulunmaktadır. Yine de, sol-sağ ideolojik konumlanması bu olumsuz tablodan belki de en az etkilenen siyasi mesele olarak karşımızda durmaktadır. Şöyle ki, hem seçmenin hem temsilcilerin benzer biçimlerde anladıkları, birçok ülkede her iki kitle tarafından diğer ülkelerde olduğuna benzer biçimde anlaşılan iki kavram olan sol ve sağ kavramları seçmen-seçilen karşılaştırmalarının yapıldığı temsil çalışmaları için oldukça uygun bir enstrüman olarak karşımıza çıkar. Her ne kadar son zamanda özellikle çevrecilik, etnik kimlikler vs. gibi kavramlar üzerine kurulu yeni siyasetin sol ve sağ kavramları üzerine kurulu eski siyasetin yerine geçtiği argümanları yüksek sesle tartışılır olsa da yapılan araştırmalar hala sol ve sağ kavramlarının birçok ülkede hem seçmen hem de siyasetçiler açısından siyasetin temel bölünmesinin iki karşıt kampı olarak kabul edildiği görülmektedir. Bu gerekçelerle, seçmenler ile aday, siyasi parti, parlamento ve hükümetlerin sol sağ ideolojik konumlanma verileri özellikle konu temsili araştırmaları için rahatlıkla kullanılabilir. Bu veriler kullanılarak yapılacak karşılaştırmalar, aday ve siyasi partilerin ne derece birbirleriyle uyuştuğunu, siyasi temsil açıklarının nerelerde oluştuğunu, siyasal temsili güçlendirmek üzere yapılabilecek politika değişikliklerini gözler önüne sermek gibi açılardan önemli olacaktır. Farklı konularda yapılacak seçen-seçilen karşılaştırmaları siyasetin dinamiklerini anlamak isteyen okuyucu ve uygulayıcılar için birer kılavuz niteliğinde kaynaklar olacaktır.

Kaynakça

Badescu, G., & Sum, P. E. (2005, April). The Importance of Left-Right orientations in the new democracies. In *Presentation at the International Conference on „Elections and Democratic Governance" organized by the Institute of Political Science, Academia Sinica (IPSAS), Taipei*.

Bakker, R., Jolly, S., & Polk, J. (2012). Complexity in the European party space: Exploring dimensionality with experts. *European Union Politics*, *13*(2), 219-245.

Barnes, S. H. (1977). *Representation in Italy: institutionalized tradition and electoral choice*. University of Chicago Press.

Belchior, A. M. (2010). Ideological congruence among European political parties. *The Journal of Legislative Studies*, *16*(1), 121-142.

Blais, A., Morin-Chassé, A., & Singh, S. P. (2017). Election outcomes, legislative representation, and satisfaction with democracy. *Party Politics*, *23*(2), 85-95.

Budge, I., & McDonald, M. D. (2007). Election and party system effects on policy representation: bringing time into a comparative perspective. *Electoral studies*, *26*(1), 168-179.

Castles, F. G., & Mair, P. (1984). Left–right political scales: Some 'expert'judgments. *European Journal of Political Research*, *12*(1), 73-88.

Converse, P. E., & Pierce, R. (1986). *Political representation in France*. Harvard University Press.

Curini, L., Jou, W., & Memoli, V. (2012). Satisfaction with democracy and the winner/loser debate: The role of policy preferences and past experience. *British Journal of Political Science*, *42*(2), 241-261.

Dalton, R. J. (1985). Political parties and political representation: Party supporters and party elites in nine nations. *Comparative political studies*, *18*(3), 267-299.

Ferland, B. (2016). Revisiting the ideological congruence controversy. *European Journal of Political Research*, *55*(2), 358-373.

Ferland, B. (2021). Policy congruence and its impact on satisfaction with democracy. *Electoral Studies*, *69*, 102204.

Gay, C. (1996, April). The impact of black congressional representation on the behavior of constituents. In *annual meeting of the Midwest Political Science Association, Chicago* (pp. 18-20).

Gay, C. (2001). The effect of black congressional representation on political participation. *American Political Science Review*, *95*(3), 589-602.

Geser, H. (2008). The limits of ideological globalization. Current patterns of" left and right" in different geographical regions. *Sociology in Switzerland: World Society and International Relations*, (5).

Henderson, A. (2008). Satisfaction with democracy: The impact of winning and losing in Westminster systems. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, *18*(1), 3-26.

Hill, K. Q., & Hinton-Anderson, A. (1995). Pathways of representation: A causal analysis of public opinion-policy linkages. *American journal of political science*, 924-935.

Holmberg, S. (1999). Collective policy congruence compared. *Policy representation in Western democracies*, 87-109.

Huber, J., & Inglehart, R. (1995). Expert interpretations of party space and party locations in 42 societies. *Party politics*, *1*(1), 73-111.

Huber, J. D., & Powell, G. B. (1994). Congruence between citizens and policymakers in two visions of liberal democracy. *World Politics*, *46*(3), 291-326.

İnan, M. (2020). Party-voter congruence in Turkish politics: the ivory tower argument tested. *Parliaments, Estates and Representation*, *40*(1), 97-117.

Katz, R. S. (1997). *Democracy and elections*. Oxford University Press on Demand.

Kim, M. (2009). Cross-national analyses of satisfaction with democracy and ideological congruence. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, *19*(1), 49-72.

Laponce, J. A. (1981). *Left and right: The topography of political perceptions*. University of Toronto Press.

Lupu, N., Selios, L., & Warner, Z. (2017). A new measure of congruence: The earth mover's distance. *Political Analysis*, *25*(1), 95-113.

Luna, J. P., & Zechmeister, E. J. (2005). Political representation in Latin America: a study of elite-mass congruence in nine countries. *Comparative political studies*, *38*(4), 388-416.

Mansbridge, J. (1999). Should blacks represent blacks and women represent women? A contingent" yes". *The Journal of politics*, *61*(3), 628-657.

Manza, J., Cook, F. L., & Page, B. I. (2002). The impact of public opinion on public policy. *Navigating public opinion*, 17-32.

Mattila, M., & Raunio, T. (2006). Cautious voters-supportive parties: Opinion congruence between voters and parties on the EU dimension. *European Union Politics*, *7*(4), 427-449.

Miller, W. E., & Stokes, D. E. (1963). Constituency influence in Congress. *American political science review*, *57*(1), 45-56.

Otero, P., & Rodriquez-Zepeda, J. (2010). Measuring representation in Latin America: A study of the ideological congruence between parties and voters. In *Apsa 2010 Annual Meeting Paper*.

Önnudóttir, E. H. (2014). Policy congruence and style of representation: Party voters and political parties. *West European Politics*, *37*(3), 538-563.

Poole, K. T., & Rosenthal, H. (2017). *Ideology & congress: A political economic history of roll call voting*. Routledge.

Singh, S., Karakoç, E., & Blais, A. (2012). Differentiating winners: How elections affect satisfaction with democracy. *Electoral Studies*, *31*(1), 201-211.

Stecker, C., & Tausendpfund, M. (2016). Multidimensional government-citizen congruence and satisfaction with democracy. *European Journal of Political Research*, *55*(3), 492-511.

Thomassen, J. (1994). Empirical research into political representation: Failing democracy or failing models. *Elections at home and abroad: Essays in honor of Warren Miller*, 237-65.

Thomassen, J. (1999). Political communication between political elites and mass publics. *Policy representation in western democracies*, 33-58.

Thomassen, J., & Schmitt, H. (1999). Issue congruence. *Political representation and legitimacy in the European Union*, 186-208.

Upchurch, M., Croucher, R., & Flynn, M. (2012). Political congruence and trade union renewal. *Work, employment and society*, *26*(5), 857-868.
Weissberg, R. (1978). Collective vs. dyadic representation in Congress. *American Political Science Review*, *72*(2), 535-547.